

Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Tulostavoiteasiakirja 2022

SISÄLLYSLUETTELO

Tulostavoiteasiakirja 2022	1
1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus	3
1.1 Lisäämme elinvoimaa	3
1.1.1 Työllisyysasteen nostaminen.....	3
1.1.2 PK-yritykset uudistuvat ja kasvavat monipuolistaen elinkeinorakennetta	5
1.1.3 Elinkeinojen vastuullisuuden edistäminen	10
1.1.4 Saavutettavuuden edistäminen	11
1.1.5 Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee.....	12
1.2 Tavoittelemme hiilineutraaliutta	16
1.2.1 Hiilineutraaliuden edistäminen.....	16
1.2.2 Kiertotalouden ratkaisut.....	18
1.2.3 Edistämme ilmastonmuutokseen sopeutumista.....	19
1.2.4 Luonnon monimuotoisuus ja vesien tila	19
1.2.5 Kestävä kaupunkikehitys.....	22
1.3 ELY-keskuksen aluekohtainen strateginen tavoite.....	23
2 Toiminnallinen tuloksellisuus.....	23
2.1 Asiakkuudet, digitalisaatio ja yhteiset toimintatavat.....	23
3 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	27
4 Erikoistumis- ja keskitetyt tehtävät	28
5 Voimassaolo ja seuranta	28
5.1 Liite.....	28
6 Allekirjoitukset.....	29

Toiminta-ajatus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset edistävät alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla.

Yleistä

ELY-keskuksen tulostavoitteet perustuvat hallitusohjelmaan, AVI-ELY-strategia-asiakirjaan, eri hallinnonalojen strategioihin sekä ottavat huomioon hallituksen aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelmien linjaukset.

ELY-keskukset hyödyntävät aktiivisesti sekä virastokokonaisuuden eri tehtäväalueiden, että ELY-keskusten keskinäisiä yhteistyömahdollisuuksia tässä tulossopimuksessa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. ELY-keskukset toimivat tiiviissä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä kumppaniverkostojen kanssa edistäessään alueen elinvoimaa, kestävä kasvua ja tulevaisuutta sekä hyvinvointia ja sisäistä turvallisuutta.

Pitkän aikavälin strategiset linjaukset

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen strategiset painopisteet ovat:

- Elinkeinorakenteen monipuolistaminen
- Ilmastosta ja ympäristöstä huolehtiminen
- Saavutettavuuden parantaminen
- Työllisyyden ja osaamisen kasvattaminen

1. Elinkeinorakenteen monipuolistamisessa nähdään keskeisinä alatavoitteet:

- Yrittäjyyden ja yritysten toimintaedellytyksiä tuetaan ja kehitetään
- Toimintaympäristön muutoksia ja ilmiöitä ennakoidaan
- Ruokajärjestelmää vahvistetaan
- Alueen TKI-toimintaa vahvistetaan

2. Ilmastosta ja ympäristöstä huolehtimisessa nähdään keskeisinä alatavoitteet:

- Ilmastonmuutoksen hillintää ja ilmastonmuutokseen sopeutumista edistetään
- Huolehditaan luonnon monimuotoisuudesta ja vesien hyvästä tilasta
- Tavoitteena on turvallinen, terveellinen ja laadukas ympäristö

3. Saavutettavuuden parantamisessa nähdään keskeisinä alatavoitteet:

- Tiestön palvelutaso turvataan
- Kattavia ja toimivia tietoliikenneyhteyksiä edistetään
- Toteutetaan toimivia ja kestäviä liikenteen palveluita sekä parannetaan kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä

4. Työllisyyden ja osaamisen kasvattamisessa nähdään keskeisinä alatavoitteet:

- Työllisyysaste kasvatetaan 75 %:iin
- Osaavan työvoiman saatavuutta turvataan ja työperäistä maahanmuuttoa mahdollistetaan
- Jatkuvaa oppimista ja ohjausta edistetään
- Toteutetaan innovatiivisia palveluhankintoja

1 Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on jaettu strategiaan painopisteisiin *Lisäämme elinvoimaa* ja *Tavoitteleimme hiilineutraaliutta* AVI-ELY-strategia-asiakirjan mukaisesti ja hallitusohjelmaan perustuen. AVI-ELY-strategian strateginen painopiste *Turvaamme hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta* on sisällytetty poikkileikkaavasti kohtiin *Yleistä* ja *Toiminnallinen tuloksellisuus*. ELY-keskukset osaltaan edistävät valtion aluehallinnon yhteisten strategisten painopisteiden tavoitteiden toteutumista. ELY-keskus toteuttaa ja ottaa huomioon omassa toiminnassaan Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaiset toimenpiteet, jotka koskevat viraston tehtäviä. Tästä toiminnasta ELY-keskus raportoi säännönmukaisesti myöhemmin erikseen annettavan ohjeen mukaisesti. Virasto varmistaa Suomen kestäväen kasvun ohjelman (RRF-väline) toimeenpanossaan sisäisen valvonnan, seurannan ja raportoinnin toimivuuden EU:n RRF-asetuksen (2021/241) ja kansallisen RRF-toimeenpanosäädöksen ”Laki Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineen hallinnoinnista, valvonnasta ja tarkastuksesta” vaatimukset huomioiden.

1.1 Lisäämme elinvoimaa

1.1.1 Työllisyysasteen nostaminen

Tavoite: *Työllisyysaste nostetaan 75 prosenttiin vuoden 2023 loppuun mennessä.*

TE-toimiston resurssien käyttöä suunnataan työnhakijoiden työnhaun alkuvaiheeseen, aktivointiin ja työnvälitykseen pohjoismaisen mallin mukaan tavoitteena tukea nopeaa työllistymistä ja avoimien työpaikkojen mahdollisimman tehokasta täyttöä. TE-toimiston, kuntien ja oppilaitosten kohtaavan asiakastyön ja ohjauksen osaamista tuetaan. Maakunnallisten työllisyysohjelmien ja työllisyysjohtoryhmätyön sekä ohjaamosopimusten kautta vahvistetaan työllisyyden edistämistä tukevia rakenteita. Tunnistettuihin ongelmiin haetaan ratkaisuja laajalla yhteistyöllä työllisyyden ja osaamisen verkostoissa.

Kehitämme työnantajien rekrytointiosaamista useilla eri hankkeilla ja ohjelmilla. Kohdistamme toimenpiteitä korkeakoulutetun asiantuntijatasoisen työvoiman saatavuuteen (mm. sote-ala, varhaiskasvatus) ja työllistyvyyteen (kansainväliset opiskelijat, alan vaihtajat, muutokoulutukset), heikossa työmarkkina-asemassa olevien osaamisen ja työmarkkinakelpoisuuden tukemiseen, vieraskielisten kotoutumiseen sekä +55-vuotiaiden ja osatyökykyisten työllistyvyyden tukemiseen. Markkinoimme pk- ja midcap-yrityksille yhdessä Business Finlandin kanssa Talent Explorer-rahoituspalvelua kv. opiskelijoiden työllistymisen tueksi sekä yhteishankintana toteutettavia työpaikkasuomen tai -ruotsin koulutuksia osana kansainvälisen rekrytoinnin mallia ja Imago-sparrausohjelmaa.

Nuorten työllistymistä tuetaan mm. ELO-verkoston TNO-ohjaustoimien saatavuutta, laatua ja ohjaushenkilöstön osaamista kehittämällä. Alueellista osaamiseen ja työllisyyteen liittyvää toimialakohtaista kartoitustyötä jatketaan ja prosessista laaditaan vaikutusarviointi toiminnan kehittämiseksi. ELY-keskus toimii luontevana tiedon ja yhteistyön välittäjänä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen sekä alueellisten työllisyyden, osaamisen ja ennakoinnin verkostojen välillä.

Kohtaantoon liittyviä ongelmia tunnistetaan useiden eri ennakoitiprosessien avulla yhdessä oppilaitosten, TE-toimiston, kaupunkien ja yritysten kanssa. Tiedolla johtamisen ja ennakoinnin avulla seurataan osaamisen, työllisyyden ja työttömyyden indikaattoreita ja trendejä. Ennakointiprosessien kautta tuotetaan erilaista tilastotietoa, alueellisia analyysijä ja osaamistarvetietoa. Ennakointituloksia tuodaan esille systemaattisesti verkostoyhteistyössä.

Hankintastrategiassa korostetaan TE-toimiston asiakasrajapintaan hankittavien palvelujen vaikuttavuutta, asiakaskokemuksen kehittämistä ja innovatiivisia hankintoja, jotka tukevat kaikkien asiakasryhmien työllistymistä.

Työelämän monimuotoisuus on työvoiman saatavuuden näkökulmasta ensiarvoisen tärkeä lähtökohta: osaavaa työvoimaa on eri ikäryhmissä, eri kulttuuritaustoissa ja erilaisissa ihmisissä. TYÖ2030 Työelämän monimuotoisuudella tuloksiin -aluehankkeen tavoitteena on työelämän monimuotoisuuden ja työhyvinvoinnin kehittäminen. Hankkeella edistetään työnantajien ja yrittäjien valmiuksia rekrytoida eritaustaisia henkilöitä sekä lisätä työpaikoilla suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta ja monimuotoista organisaatiokulttuuria.

Monialaisia työllisyydenhoidon palveluja kehitetään yhdessä Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson kuntien, TE-palvelujen, ELY-keskuksen, sote-kuntayhtymän, oppilaitosten, Kellan ja Yrittäjien kanssa kummankin maakunnan työllisyysohjelmissa sovitulla tavalla. Työllisyysohjelmissa sovittuja toimenpiteitä valmistellaan ja seurataan yhdessä sopimus-kumppaneiden kanssa työllisyysjohtoryhmissä. Kaakkois-Suomessa ei ole käynnissä työllisyyden kuntakokeiluja, mutta ELY-keskus ja TE-toimisto seuraavat aktiivisesti kuntakokeilujen tuloksia ja vertaavat niitä oman sopimusperusteisen yhteistoimintansa vaikuttavuustuloksiin. Yhteistoiminta luo vankan perustan myös TE2024:n alueelliselle valmistelulle.

Aloittavien yritysten palvelukokonaisuutta ja niille suunnattuja ostopalveluja kehitetään. Yrityksille on tarjolla monipuolisesti erilaisia rahoitus- ja kehittämispalveluja. Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson yrityksiä kontaktoidaan aktiivisesti ja kannustetaan kehittämään toimintaansa ja tätä kautta luomaan alueelle uusia työmahdollisuuksia. Alueen yrittäjiä aktivoidaan ratkaisukeskeisesti yhteistyössä kumppanuusverkostojen kanssa hyödyntämään erilaisia rahoitusmahdollisuuksia toimintansa ja osaamisensa kehittämisessä sekä osallistumaan aktiivisesti hankkeiden toimintaan. Aktivoinnissa viestintä, elinkeinojen kehittämishankkeet ja kumppanuusverkostot kuten Seudulliset Yrityspalvelut ovat tärkeitä. Koronarahoitusten (ELY ja BF) hakemuksien kautta syntyneitä kehittämishankkeita ja yrityskontakteja hyödynnetään yrityspalvelutarjonnan suunnittelussa ja palvelujen toimeenpanossa.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Käynnissä olevien työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto, vk (TA)	40	40	40	40

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Virta yli 3 kuukauden työttömyyteen, % (TA)	37	36	36	36
Rahoitetuissa hankkeissa keskimäärin syntyvät työpaikat yrityksissä (työpaikkakerroin)	2	2	2	2

TA = tavoite sisältyy valtion talousarvioon

1.1.2 PK-yritykset uudistuvat ja kasvavat monipuolistaen elinkeinorakennetta

Tavoite: *Suomen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiomenot ovat 4 % bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. ELY-keskukset edistävät t&k&i tavoitetta erityisesti tukemalla pk-yritysten uusien tuotteiden, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämiseen liittyviä hankkeita.*

Kaakkois-Suomen ELY-keskus edistää ja tehostaa alueen oppilaitosten ja yritysten yhteistä TKI-toimintaa. Alueelle saadaan aikaan enemmän hankkeita ja hyödynnetään oppilaitosten ja opiskelijoiden osaamista paremmin yritysten uudistumisen ja kasvumahdollisuuksien parantamiseksi.

Mittari: *ELY-keskusten toimenpiteet tki- tavoitteen edistämiseksi (rahoituspalvelut, innovaatioympäristöjen ja liiketoimintaekosysteemien edistäminen sekä innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntäminen) (sanallinen)*

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen yhteisiä toimenpiteitä ja mittareita alueen ekosysteemi-yhteistyössä yritysten uudistamiseksi, viennin edistämiseksi ja pk-yritysten kv. kasvun kiihdyttämiseksi ovat:

- 1.1. Team Finland -verkoston ydintoimijoiden kansainvälistymispalveluja käyttäneiden pk- ja midcap-yritysten viennin kasvu
- 1.2. Team Finland -verkoston ydintoimijoiden kansainvälistymispalveluja käyttäneiden pk- ja midcap-yritysten lukumäärän kasvu
- 1.3. CRM-merkintöjen (liidien ja opportunityjen) asiakasmäärä (lkm)
- 1.4. Konkretisoitavien liiketoimintaekosysteemien määrä alueella. Ekosysteemissä voidaan todeta vähintään kolmen seuraavista neljästä toimijasta työskentelevän yhdessä luomalla toisiaan täydentäviä tuotteita ja osaamista ja uudenlaista osaamista: yritykset, järjestöt, oppilaitokset, muut julkiset toimijat.

Näitä toimenpiteitä KAS ELYssä toteutetaan asiakaspalveluyhteistyötä yhteen sovittaen alueen toimijoiden, RR-ELYn (Häme) ja Business Finlandin kanssa. Yritysten TKI-toimintaa lisätään TF- ja aluetoimijoiden kanssa tehostamalla viestintää, ohjausta ja neuvontaa käytettävissä olevista mahdollisuuksista, palveluista ja kannusteista. Talent Hub-toiminnalla on lisäksi tarkoitus parantaa erityisesti kv-opiskelijoiden työllistymistä

13.12.2020

alueen yrityksiin ja tiivistää yritysten ja yliopiston yhteistyötä. CRM-järjestelmän merkintöiden ja liidien kautta saadaan aitoa vaikuttavuutta toimintaan ja organisaatioiden väliin viivytyksettömään tiedonkulkuun.

Toteutetaan älykkään erikoistumisen strategian tavoitteita tukevia alueellisia ja/tai valtakunnallisia kehittämishankkeita yhteistyössä oppilaitosten, kaupunkien ja maakuntaliittojen kanssa sekä edistetään asiakkaiden osallistumista niihin yhteistyössä alueverkoston kanssa.

Tavoite: *Aktivointitoimien avulla yhä useampi yritys kehittää toimintaansa kasvun mahdollistamiseksi*

Yhteistyössä aluetoimijoiden kanssa selkeytetään ja yhteensovitetaan palvelutarjontaa ja tehdään palvelut asiakkaalle helpommin tavoitettavaksi ja ymmärrettävämmäksi kaikissa asiakassegmenteissä. Yrityspalveluiden polutuksesta ja toimijoiden roolituksesta sovitaan yhdessä TF-toimijoiden, kuntien ja maakuntaliittojen kanssa.

Elinkeinojen kehittämisessä keskitytään yritysten osaamisen syventämiseen, kehittämistoimien hyödyntämiseen, yhteistoiminnallisuuteen ja uudistumisen tukemiseen. Alueen yritystoimintaa tukemalla kannustetaan yrityksiä kehittämään toimintaansa ja tätä kautta luomaan alueelle uusia työmahdollisuuksia. Alueen yrittäjiä aktivoidaan yhteistyössä kumppanuusverkostojen kanssa hyödyntämään erilaisia rahoitusmahdollisuuksia toimintansa kehittämisessä sekä osallistumaan aktiivisesti hankkeiden toimintaan. Aktivoinnissa viestintä, elinkeinojen kehittämishankkeet ja kumppanuusverkoston kehittäminen ovat fokuksessa.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus osallistuu uuden rakennerahastokauden valmisteluun ELSA-työryhmässä. Valmistelua, MYRS-työtä ja hankesuunnittelua varten on perustettu ELYn, TE-toimiston ja Hämeen rr-yksikön yhteinen hankepöytä. Vuonna 2022 pyritään ottamaan käyttöön rakennerahasto-ELY-keskusten keväällä 2021 yhdessä suunnitteleman malli, johon sisältyy säännöllinen kokoustaminen:

* asiakkuussuunnitteluun ja rahoitusten yhteensovittamiseen liittyen Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen Team Finland-koordinaattoreiden kokoon kutumana tarpeelliseksi katsotulla tiheydellä ja kokoonpanolla

* yhteisen tilannekuvan ylläpitoon, alueellisen vaikuttavuuden seurantaan ja tiedonvaihdon lisäämiseen rahoituslinjauksiin, rahoitustilanteeseen, tilannekuvaan sekä viestintään ja vaikuttamiseen liittyen. Lisäaiheina käsitellään hakujen avaamista, painopisteitä ja kriteerejä EAKR/ESR/JTF sekä vaikuttavuusviestintää, kokonaisuuden suunnittelua ja yhteensovittamista ja ohjelmien tuloksista viestintää. Kaakkois-Suomen ELY-keskus/E-johtaja kutsuu kokouksen koolle lähtökohtaisesti noin neljä kertaa vuodessa. Kokouksen kulloinenkin agenda laaditaan Hämeen ja Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen yhteistyönä. (ns. Kokous "X")

Hankerahoitusta ja -aktivointia kohdennetaan yritysten kansainvälistymistä, kasvua ja kehittymistä edistäviin hankkeisiin. Hankerahoitusta pyritään entistä enemmän suuntaamaan erityisesti yritysryhmähankkeisiin, tiedonhankinta- ja digihankkeisiin sekä tuotteiden, palveluiden tai prosessien kehittämishankkeisiin. Elinkeinojen kehittämisessä hyödynnetään innovaatioita ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa yhteistyössä korkeakoulujen,

tutkimuslaitosten ja yritysten kanssa. Hankerahoituksella pyritään turvaamaan eri toimialojen kehittäminen myös ohjelmakausien siirtymäkauden yli.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Kasvu CRM-järjestelmään kirjattujen liidien määrä (kpl)	120	125	60	60

Tavoite: *ELY-keskukset sitoutuvat yhteisten Team Finland-tavoitteiden edistämiseen ja kehittävät yhteistyötään TF-verkoston toimijoiden kanssa.*

ELY-keskus koordinoi alueellista Team Finland-toimintaa. Yhteistyössä alue- ja TF-toimijoiden kanssa selkeytetään ja yhteensovitetään palvelutarjontaa ja tehdään palvelut asiakkaalle helpommin tavoitettavaksi ja ymmärrettävämmäksi kaikissa asiakassegmenteissä. Uusien asiakkaiden hankintaa tehostetaan verkoston yhteisillä kampanjoilla ja tilaisuuksilla. Ekosysteemien konkretisoitumista ja kehittymistä tuetaan – näkyväksi tekemisen myötä kehittämistoimenpiteet ekosysteemien vahvistamiseksi voidaan valita yhdessä ja kohdistaa kehittämistoimenpiteet tehokkaasti.

Elinkeinojen kehittämisessä keskitytään yritysten osaamisen syventämiseen, kehittämistoimien hyödyntämiseen, yhteistoiminnallisuuteen ja uudistumisen tukemiseen. Lisäksi huomioidaan osaavan työvoiman tarpeet mm. alueen kv-osaajien/opiskelijoiden mahdollisuudet edistää työllistymistään sekä samalla yritysten kansainvälistymisvalmiuksia (Talent Boost, jossa hankkeita ja yhteistyötä vireillä molemmassa maakunnissa). Aktivoinnissa ja verkostoyhteistyössä markkinointiviestintää niin sisäisesti kuin ulkoisesti tullaan lisäämään käytössä olevien resurssien mukaan. Toimintaympäristö- ja ekosysteemi-hankkeet tulee suunnitella liittojen ja TF:n kanssa yhdessä. ELYjen roolina pääasiassa investointien ja kv-valmiuksia parantavien palveluiden avulla tukea yrityksiä ja alueen toimintaympäristöjen (ekosysteemi) kehitystä.

Mittari: *ELY-keskuksen kehittämistoimenpiteet Team Finland -tavoitteiden edistämiseksi (sanallinen)*

Yrityspalveluyhteistyötä tiivistetään verkostoissa ja toimijoiden roolit pyritään täsmentämään päällekkäisyyksien välttämiseksi asiakastyössä. Työkaluna alueen yritysasiakkuussuunnitelma. Tukena lisäksi Business Finlandin ja alueen strategioiden ja toimenpiteiden yhteensovittaminen alaryhmissä, joita ovat: start- ja pk-rahoitus, matkailu, sijoittautuminen sekä BF:n ohjelmat ja ekosysteemit. Näihin ryhmiin kuuluvat alueen TF-organisaatioiden lisäksi neljän kaupunkiseudun elinkeinoyhtiöt sekä maakuntaliitot. Koryhmissä sovitaan yhteisistä tavoitteista ja toimenpiteistä mm. yritysasiakkuussuunnitelman mukaisista yrityspalveluista. Palveluiden polutus ja alueen yrityspalveluverkoston (sis. TF toimijat) roolit ovat tärkeässä asemassa. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksella

on koordinaatiovastuu yrityspalveluiden lisäksi myös matkailu- ja sijoittautumistoinnissa. CRM-koulutuksia ja käyttöönoton tehostusta TF-verkostossa jatketaan.

Team Finland-palvelut liittyen kv-osaajien hyödyntämiseen yritysten kansainvälistymisen ja kv-opiskelijoiden työllistymisen edistämiseksi (Talent Boost) ovat alueverkoston eri toimijoilla ovat esillä eri toimenpiteissä ja hankkeissa, esim. yritystapaamisissa kartoitetaan mahdollisuuksia hyödyntää kannusteiden lisäksi mm. TE:n koulutusten, kv-osaajien ja oppilaitosten lisäarvoa asiakkaan tarpeisiin. Etelä-Karjalassa maakuntaliitto rahoittaa aktivointitoimenpiteitä kahdella eri hankkeella, joissa päätoteuttajana LUT-kampukselta on Saimaan ammattikorkeakoulu.

Tavoite: *Yritysrahoitusta saavat pk-yritykset kasvavat uudistamalla liiketoimintaansa ja kansainvälistymällä.*

Elinkeinojen kehittämisessä keskitytään yritysten osaamisen syventämiseen, kehittämissuunnitelmien hyödyntämiseen, yhteistoiminnallisuuteen ja uudistumisen tukemiseen. Erityisenä painopisteenä ovat biotalous, matkailu ja elintarvikkeiden jalostus sekä sotehyönteistöaliala. Biotalouden kehittämisessä hyödynnetään alueen vahvaa tutkimusta ja osaamista. Uusia palvelutuotteita kehitetään kuluttajien ja asukkaiden muuttuviin tarpeisiin. Myös uusiin kokeiluihin rohkaistaan. Lisäksi vahvistetaan kulttuurin ja luovien alojen yritysjärjytystä.

Alueen yrityksiä kannustetaan osallistumaan kansainvälistymistä edistävään valtakunnalliseen ja alueelliseen kehittämistoimintaan. Yritystukien avulla yrityksiä rohkaistaan laatimaan kansainvälistymistä koskevia selvityksiä, osallistumaan messuille ja kehittämään tarjontaansa sekä markkinointikanavia. Uusille markkinoille pääsy edellyttää myös yritysten vienti- ja digiosaamisen kehittämistä.

Hankerahoitusta kohdennetaan yritysten aktivointia, kasvua ja kehittymistä edistäviin hankkeisiin. Hankerahoitusta suunnataan erityisesti yritysryhmähankkeisiin, tiedonhankintahankkeisiin sekä tuotteiden, palveluiden tai prosessien kehittämishankkeisiin.

Maa- ja puutarhatalouteen suunnataan kehittämistoimia toimialan kannattavuuden parantamiseksi sekä ammattitaitoisen työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Rohkaistaan yrityksiä uusiin kokeiluihin (vertikaaliviljely, uudet lajikkeet). Yrityksiä kannustetaan tehokkuutta ja tuottavuutta parantaviin investointeihin ja osaamisen syventämiseen sekä yhteistyöhön.

Vientikerroin ja aineettomat oikeudet syntyvät alueelle Hämeen ELY-keskuksen ja Business Finlandin sekä muiden TF-toimijoiden rahoittamissa hankkeissa, joita olemme omin resurssein sekä verkostotyöllä aktivoimassa.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Rahoitetuissa hankkeissa syntyvä liikevaihdon kasvu yrityksissä, liikevaihtokerroin (arvio)	22	23	23	23

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Rahoitetuissa hankkeissa syntyvä viennin kasvu yrityksissä, vientikerroin (arvio)				
Rahoitetuissa pk-yritysten hankkeissa syntyvät patentit ja muut aiheettomat oikeudet, kpl (arvio)				

Tavoite: Korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan työpaikat lisääntyvät, osuus BKT:sta nousee ja työntekijöiden työs-kentelyedellytykset paranevat.

Kaakkois-Suomen hyvinvoinnin kasvua edistetään luovien alojen avulla.

Mittari: Korkeaa arvonlisää tuottavien palveluiden, luovan talouden, kulttuurimatkailun ja kulttuurialan toimintaedellytysten tukemista edistävät toimet (sanallinen).

Valtakunnallisen luovan talouden tiekartan painopisteitä toteutetaan Kaakkois-Suomen kulttuurin ja luovan talouden kasvuspiraali - Energiaa luovuudesta 2030-strategian mukaisesti. Painopisteinä ovat luova osaaminen alue-, kaupunki- ja yrityskehittämisessä, luovan ja kulttuurialan innovaatio-osaamista edistävät uudet koulutusavaukset, ekosysteemien ja verkostojen monipuolistaminen ja ansaintalogiikan ja osaamistarpeiden tunnistaminen. Verkostossa panostetaan taide-, kulttuuri- ja luovien alojen yrittäjyyteen ja liiketoimintaosaamisen kehittämiseen. Luovan alan osaamis- ja työvoimatarpeita selvitetään toimialakartoituksilla ja tuloksia hyödynnetään verkostoyhteistyössä. Strategiaa toimeenpannaan järjestämällä luova areena -työpajoja ja tapahtumia yhteistyössä TAIKEN, alueellisten vastuumuseoiden, Sitran, elinkeinoelämän, kaupunkien, kuntien, oppilaitosten ja kolmannen sektorin kanssa sekä ohjaamalla ja tiedottamalla rahoitusmahdollisuuksista eri foorumeilla.

Matkailu on Kaakkois-Suomen maakuntaohjelmien kärkiteema, jota edistetään rahoittamalla ja tukemalla matkailua rahoituslähteiden hanketoiminnan avulla. Matkailualan kehittämistä tukevia rahoitus-, verkostoitus- ja viestintätoimenpiteitä vahvistetaan ja edistetään muiden toimialojen edustajien kanssa alueellisesti ja valtakunnallisesti yhdessä Visit Finlandin ja Creative Finlandin kanssa. Myös ELY-keskusten välistä matkailun kehittämissyhteistyötä tiivistetään. Palvelukonseptien ja kulttuurireittien luomiseksi edistetään yhteistyötä huomioiden mm. Verlan maailmanperintökohde, arvokkaat kulttuuriympäristöt ja arkkitehtuurikohteet sekä kestävä kehitys.

Matkailualan osaamis- ja työvoimatarpeita kartoitetaan toimialakartoituksella.

Tuloksia tarkastellaan yhteisesti toimialatyöpajassa jatkotoimenpiteiden tunnistamiseksi. Soteuttamo-mallia monistetaan matkailualalle mikroyrittäjien liiketoiminnan edistämiseksi.

Kaakkois-Suomen luovien alojen verkosto osallistuu suomalais-venäläiseen kulttuurifoorumityöhön aktiivisesti hankkeiden ja verkostotyön kautta. Kulttuurin edistämisessä kooostuu monialaisten verkostojen yhteistyö elinvoiman, osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

1.1.3 Elinkeinojen vastuullisuuden edistäminen

Tavoite: *Edistetään erilaisten elinkeinojen vastuullisuutta ja kilpailukykyä, maa-, metsä-, kala- ja puutarhatalouden sekä palvelualojen kehittämishankkeita, matkailuelinkeinon toimintaedellytyksiä, kalastuselinkeinojen toimintaedellytyksiä kasvattaen kalatalouden arvoketjun arvoa sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Edistetään vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukykyä ja alan yritysten vientiedellytyksiä.*

Yrittäjien ja muiden toimijoiden bio- ja kiertotalouden osaamista vahvistetaan. Ympäristönäkökulma on osa yrittäjille (ml. alkutuotanto ja metsätilat) suunnattua tiedotusta ja koulutusta. Edistetään teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämistä peltoviljelyssä (mm. maanparannuskuidut ja kierrätyslannoitteet). Toimialojen välistä yhteistyötä edistetään resurssiviisaiden kiertojen aikaansaamiseksi. Edistetään molempien maakuntien (Etelä-Karjala ja Kymenlaakso) hiilineutraali maakunta -toimintaa.

Lähi- ja luomuruoan tuotantoa ja jalostusta edistetään. Lisätään ruokaketjun sisäistä ja eri toimialojen välistä yhteistyötä. Uudenlaiset yhteistyömallit sekä monikanavaisuus luovat uusia markkinointimahdollisuuksia niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin. Osallistetaan alueen yrittäjiä ja toimijoita alueellisen ruokajärjestelmän kehittämiseen ja ideointiin mm. osana CAP27-suunnittelua. Laaditaan alueellinen luonnonmukaisen tuotannon suunnitelma yhdessä sidosryhmien kanssa. Aktivoidaan yrityksiä kansainvälistymiseen.

Tuetaan vastuullisten julkisten elintarvikehankintojen omaksumista alueella. Koulutuksella ja tiedotuksella saatu osaaminen saa aikaan uutta elinkeinotoimintaa ja innovaatioita. Edistetään ruokahävikin vähenemistä ja resurssitehokkuutta. Edistetään valtakunnallisten kehittämistoimien näkyvyyttä alueella erityisesti viestinnän keinoin. Aktivoidaan alueen ruokaketjun yrityksiä hyödyntämään valtakunnalliset kehittämistoimet. Varmistetaan alueellisten ruoka-alan kehittämishankkeiden toteuttamista alueella. Luonnontuotteiden hyödyntämistä pyritään edistämään elinkeinotoiminnassa.

Aktivoidaan alueen yrittäjiä ja yrittäjäksi aikovia hyödyntämään erilaisia neuvontapalveluja ja valmennuksia. Rohkaistaan toimijoita hanketoimintaan, yritysten kohdalla erityisesti yritysryhmähankkeisiin. ELY-keskus järjestää myös sidosryhmien kanssa elintarvikeketjun toimijoille koulutusta.

Vahvistetaan ELY-keskuksen asiantuntijuutta maatalouden ympäristösuojelussa ja luonnonmukaisessa tuotannossa sekä elintarviketurvallisuuden valvonnoissa. Neuvonnan ja koulutusten avulla tavoitellaan luonnonmukaisen tuotannon kasvua sekä uuden ohjelmakauden maatalouden ympäristötoimenpiteiden mahdollisimman laajaa käyttöönottoa.

Maatalouden ja maaseudun vesiensuojelu- ja muita ympäristötavoitteita edistetään myös viiden "Järvi-Suomen" ELY-keskuksen yhteisen *Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman* painotusten kautta. Eri teemoihin (biotalous, hiilineutraalius, kiertotalous, vesiensuojelu) voidaan esim. rahoittaa koko tai osaa em. ohjelma-alueita koskevia yliajallisia kehittämishankkeita. Ohjelman puitteissa lisätään myös ELY-keskusten asiantuntijoiden verkostoitumista sekä viestinnän yhteistyötä.

Tuetaan alueiden tavoitteita parantaa vesien tilaa ja lisätä vesien vetovoimaa kestävän luonto-, hyvinvointi- ja kalatalousmatkailun kohteena erityisesti Saimaalla ja Vuoksella, Hiitolanjoella, Suomenlahdella sekä Kymijoella. Tuetaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan Kimolan kanavan hyödyntäminen matkailussa ja alueen vetovoiman parantamisessa sekä edistetään Kutilan kanavan rakentamista osana Pien-Saimaan tilan parantamista.

Alueidenkäytön edistämiseksi haetaan ratkaisuja ympäristöarvojen säilyttämiseksi ja huomioimiseksi yhteistyössä elinkeinojen kanssa.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Elintarvikeketjun turvallisuus ja vastuullisuus (säästösten vaatimukset täyttävien elintarvikeketjun toimijoiden osuus), %	94	95	96	97

1.1.4 Saavutettavuuden edistäminen

Tavoite: *Väylänpidon toimenpiteet on kohdistettu asiakastarpeiden ja vaikuttavuuden perusteella. Myös alemman tieverkon kuntoon panostetaan.*

Kaakkois-Suomen tiestön palvelutaso turvataan panostamalla erityisesti korjausvelan kasvun katkaisemiseen ja teiden talvihoidon tehostamiseen. Tämä näkyy tienkäyttäjille sujuvana ja turvallisena liikenteenä sekä turvaa elämisen, yrittämisen ja viihtymisen edellytykset koko alueella.

ELY-keskus huolehtii osaltaan, että rajanylitykset maan kaakkoisrajalla tapahtuvat sujuvasti ja ajallisesti ennakoitavasti. Tämä luo edellytyksiä kansalaisten vuorovaikutuksen lisääntymiselle yli rajan ja tuo elinvoimaa alueelle matkailun ja kaupan kautta.

Toteutetaan toimivia joukkoliikennetarkoituksia yhteistyössä kuntien ja kaupunkien kanssa sekä edistetään kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä. Näin mahdollistetaan taajama-alueilla ekologinen ja terveyttä edistävä liikkumismuoto.

Tehdään kansainvälistä yhteistyötä väylaverkon kehittämisessä. Tämä edistää systemaattista kehitystyötä ja luo edellytyksiä kansalaisten sujuvalle ja turvalliselle liikkumiselle molemmin puolin valtakunnan rajaa.

Kattavia ja toimivia tietoliikenneyhteyksiä edistetään. Nopeat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet koko alueella mahdollistavat asumisen, etätönn ja yrittämisen koko alueella.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Henkilövahinkoon johtaneiden onnettomuuksien määrä maanteillä (kpl)	117	111	107	103
Kansalaisten tyytyväisyys maanteiden palvelutason (asteikolla 1-5)	3,0	2,8	2,9	2,9
Raskaan liikenteen tyytyväisyys maanteiden palvelutason (asteikolla 1-5)	2,6	2,5	2,6	2,6

1.1.5 Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee

Tavoite: *Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee*

Alueella on osaavaa työvoimaa. Koulutuksella reagoidaan nopeasti esiin nouseviin tarpeisiin. Kohtaanto-ongelmat vähenevät.

Mittari: *Osaamisen kehittämisen edistäminen alueella, jotta koulutus- ja osaajatarjonta vastaavat elinkeinoelämän ja jatkuvan oppimisen tarpeisiin (sanallinen).*

Tavoitteena on tukea koulutus- ja osaamistason sekä työllisyysasteen nostamista osaamisen pullonkauloja ja esteitä poistamalla. Alueellisten ja vakiintuneiden verkostojen toiminta on hyvänä pohjana ELY-keskuksen ja jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen yhteistyölle. Työnvälityksen osuvuudella, vahvistavilla toimilla ja palveluilla (mm. yhteishankintakoulutus, osaamiskartoitukset) parannetaan alueen yritysten osaavan työvoiman saatavuutta.

Jatkuvan oppimisen hyvin toimivaa verkostoa Kaakossa (jatkuvan oppimisen verkostotii- mit, ennakoitiverkosto, elinikäinen ohjaus, maahanmuutto- ja kotoutumisen verkostot,

13.12.2020

yrittäjäpalveluverkostot) vahvistetaan ja hyödynnetään uusissa avauksissa erityisesti oppilaitos- ja kouluttajaverkoston sekä kaupunkien ja kuntien kanssa. Koulutusta ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia halutaan tarjota monipuolisesti eri rahoitusinstrumentteja yhdistämällä työelämässä oleville, vieraskielisille, työttömille ja heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Osaamisen kehittämisessä huomioidaan kaikki kouluasteet ja niiden välinen yhteistyö sekä muuttuvan työelämän vaatimukset. Koulutus- ja uraohjauksen osaamista ja yhteisiä työurapolkuja kehitetään oppilaitosten, kouluttajien, kaupunkien ja kuntien sekä elinkeinoelämän kanssa.

Kaakkois-Suomen ELY tuottaa ennakointi- ja seurantatietoa erityisesti aluekehityksestä, työmarkkinoista, toimintaympäristön muutoksista ja lyhyen aikavälin osaamis- ja koulutustarpeista. Ennakointi- ja seurantatietoa hyödynnetään koulutusten suunnittelussa ja neuvotteluissa eri tahojen kanssa tavoitteena vastata alueen elinkeinoelämän osaamis- ja koulutustarpeisiin sekä vähähiilisyiden, kestävä kehityksen ja digitaalisuuden edistämiseen. Tiedolla johtamista edistetään hyödyntämällä ilmiöennakointia ja toimialakartoitusten tuloksia molemmissa maakunnissa. Toimialakartoitusprosessiin sisältyy jatkuva toiminnan kehittäminen ja arviointi. Yhdessä verkoston kanssa koottua ennakoititietoa tuodaan myös kuntien/kaupunkien päätöksenteon tueksi, jolloin se tukee myös erilaisia toiminnallisia suunnitelmia kuten työllisyysohjelman laadintaa. Verkostoyhteistyössä tehtävien Ammattibarometrien hyödyntämistä tehostetaan osaavan työvoiman saatavuutta vahvistavasti.

Yhteistyössä ennakoitiverkoston kanssa kehitetään ennakoitisivustoa, ennakoidaan pitkän aikavälin koulutus- ja osaamistarpeita, trendejä ja heikkoja signaaleja sekä järjestetään koulutus- ja työpajatilaisuuksia. Vahvistetaan ennakoitiprosesseja ja alueen ennakoitijärjestelmän toimivuutta sekä maakunnallisten ennakoitiryhmien toimintaa mm. itsearviointin kautta (ELY puheenjohtajana).

Momentin 32.30.51 määrärahan koulutushankintojen osalta osana kokonaishankintaa tarkastellaan kiinnittäen huomiota innovatiivisia hankintoihin ja uusia sisältöjä pilotoidaan osana jatkuvaa hankintojen kokonaisuuden kehittämistä. Kotoutumiskoulutuksen hankinnassa huomioidaan alueella työttömiksi jäävät kansainväliset korkeakouluopiskelijat. Kotoutumiskoulutukseen luodaan nopean työllistymisen väyliä.

Maahan muuttaneiden työllistymisen tukena käytetään aikaisempaa vahvemmin työhönvalmennusta. Esimerkiksi pienemmissä kunnissa yhdistetään kotoutumiskoulutukseen työhönvalmennusta, jonka avulla pyritään löytämään kokeilu- ja työllistymismahdollisuuksia. Kaakkois-Suomen ELY-keskus hankkii aiemman pilotointikokemuksen myötä yhdessä Kaakkois-Suomen TE-toimiston kanssa omakielistä työhönvalmennusta, jolla tuetaan maahanmuuttajien heidän omalla äidinkielellään työllistymisessä ja työnantaja työsuhteen alkuvaiheessa.

ELY-keskus osallistuu yrittäjäjärjestöjen, oppilaitosten ja muiden sidosryhmien työhön aktiivisesti eri verkostoissa, useimmiten koollekutsujana. ELY-keskuksella on säännöllisiä tapaamisia alueen työvoimakoulutuksen ja VOS-työvoimakoulutuksen järjestäjien kanssa, joissa sovitaan mm. koulutusten suuntaamisista ja määristä. Työvoima- ja VOS-koulutuksen määrällisiä ja laadullisia toteutumatietoja seurataan 3 kk:n välein yhdessä oppilaitosten kanssa ja toimintaa suunnataan yhdessä sopien oppilaitosten ja TE-toimiston kanssa. Menettelytavat OKM:n amispalautteen seurannasta ja jatkotoimenpiteistä oppilaitosten kanssa tuloksellisuuden ja kehittämistyön turvaamiseksi on sovittu.

13.12.2020

Mittari: *Elinikäisen ohjauksen palveluiden saatavuuden ja laadun seuraaminen ja kehittäminen (sanallinen).*

ELY-keskus jatkaa elinikäisen ohjauksen verkostotyön koordinoitua Kaakkois-Suomen elinikäisen oppimisen ja ohjauksen uuden strategian ja toimintasuunnitelman mukaisesti. Uusi alueellinen ELO-strategia on rakennettu uuden valtakunnallisen strategian suuntaviivojen mukaisesti. Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson poikkihallinnolliset ELO-yhteistyöryhmät johtavat, suuntaavat ja seuraavat ELO-toimintaa. Monialaista, yliaalueellista ja valtakunnallista ELOLIV-yhteistyötä jatketaan. ELO-toiminnan tavoitteena on ohjauspalvelujen saatavuuden, ohjausosaamisen ja ohjauksen laadun kehittäminen. Kohderyhminä ovat ohjausta tekevien ammattilaisten verkostot: oppilaitosten ohjaus- ja urahenkilöstö, TE-toimiston ura- ja ammatinvalinnanohjausta tekevät, oppilaitosten ja Ohjaamojen henkilöstö. Kumppaneina verkostossa ovat mm. elinkeinoyhtiöiden, yrittäjäjärjestöjen ja kuntien edustajat.

Ohjauspalvelujen kokonaisuuden koordinoitua ja kehittämistä alueella viitoittavat yhteinen tahtotila ja sitoutuminen, toimivat ja strategiset yhteistyöverkostot, voimavarojen keskittäminen valikoituihin teemoihin ja ohjausosaamisen kehittäminen. Strategista kumppanuutta kehitetään edelleen. Monialaista Ohjaamotoimintaa, uraohjausta, ohjauksen laatua, jatkuvaa oppimista ja verkostoyhteistyötä vahvistetaan. Etelä-Karjalassa ja Kymenlaaksossa on maakunnalliset Ohjaamo-sopimukset.

Työelämässä oppimista, ohjausta ja hakevaa ja motivoivaa toimintaa kehitetään tietoneuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittämisen, koordinaation ja verkostoyhteistyön avulla hyödyntäen ilmiölähtöisiä hankkeita. Mm. uusi Kaakon OPO-tiimi jakaa hyviä käytäntöjä uraohjaukseen ja opinto-ohjaukseen liittyen. ELY-keskuksen, TE-toimiston, ohjaamojen, oppilaitosten ja kuntien, elinkeinoyhtiöiden, yrittäjäjärjestöjen ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston systemaattista työelämä- ja yritys yhteistyötä jatketaan.

Tavoite: *Maahanmuutolla ja kotouttamisella edistetään työllisyyttä, osaamista ja talouskasvua.*

Kaakkois-Suomen maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät palvelut TE-toimistossa, oppilaitoksissa, kunnissa ja kaupungeissa ovat sujuvia, niitä on tarjolla riittävästi ja ne tukevat työnantajien kansainvälisen rekrytoinnin palvelutarpeita. Edistetään kv-opiskelijoiden sitoutumista ja työ- ja urapolkuja Kaakkois-Suomeen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tueksi.

Mittari: *Panostukset kansainvälisten osaajien maahanmuuton lisäämiseksi ja osaamisen hyödyntämiseksi yritysten kasvussa ja kansainvälistymisessä (sanallinen).*

TYÖ2030-hankkeella tuetaan yritysten rekrytointivalmiuksia ja monimuotoisuutta. Osana valtakunnallista työelämän monimuotoisuusohjelmaa markkinoidaan alueen yrityksille Pirkanmaan ELY-keskuksen koordinoiman Imago-hankkeen sparrauspalveluita ja edistetään työnantajien kv. rekrytointiosaamista kasvattavan asiakaslähtöisen verkko-palvelun rakentamista valtakunnallisessa Talent Boost-verkostossa (alueellinen kv. rekrytointimalli). Alueen yrityksiä aktivoidaan verkostotyössä kv. rekrytointitilaisuuksiin (EURES) ja kv. osaajien online-haastatteluihin (mm. European Online Job Days, Talent Boost -palvelut) sekä tuetaan alueen yrityksiä, oppilaitoksia, julkisorganisaatioita, järjestötoimijoita ja verkostoja hankerahoituksen hyödyntämisessä.

13.12.2020

Työ- ja elinkeinoministeriön kotoutumisen kumppanuusohjelma tukee kotoutumista ja yhteiskunnan vastaanottavuutta tehostamalla yhteistyötä. Kumppanuusohjelmassa rakennetaan kotoutumisen ja yhteiskunnan vastaanottavuuden parissa työskentelevien toimijoiden avoin valtakunnallinen verkosto. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksessa on käynnistynyt alueellisen kumppanuusverkoston kokoamis- ja kehittämistyö. Kumppanuusohjelman osana on järjestetty kotoutumisentukena.fi-sivuston käyttöönottoon liittyviä alueellisia työpajoja. Kaakkois-Suomen ELY-keskus on rekisteröitynyt palvelun käyttäjäksi ja ilmoittajaksi.

Kaakkois-Suomen yhteinen tavoite on saada alueella opiskelevat kansainväliset nuoret sitoutumaan alueelle, työllistymään tai perustamaan yritys. Kaakkois-Suomen Talent Boost -toimenpideohjelman ja 2022 laadittavan Kaakkois-Suomen maahanmuuttostrategian avulla pyritään tunnistamaan maahanmuuton ja kotoutumisen laajaa ekosysteemiä ja eri toimijoiden yhteisiä tahtotiloja. Verkostojen kanssa yhdessä tuotetaan tilaisuuksia (TE-live), joissa yritykset ja kansainväliset nuoret kohtaavat.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus päivittää työntekijän oleskelulupalinjaustaan keskustellen yhdessä työmarkkinajärjestöjen, yritysten ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. ELY-keskus käsittelee ulkomaisen työvoiman tarpeeseen liittyviä asioita maahanmuuttoverkostoissa ja ELY-keskuksen alueellisessa maahanmuuttotoimikunnassa.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus edistää maahanmuuttajille tarkoitettujen hankkeiden käynnistymistä alueellaan (ESR, AMIF) ja osallistuu valtakunnallisten hankkeiden ja alueellisten toimijoiden tukemiseen yhdessä EURESin ja Talent Boost -ohjelman sekä mm. Kokka kohti Suomea -hankkeen kanssa.

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen hankkima kotoutumiskoulutus mahdollistetaan myös työttömiksi jääneille korkeakoulusta valmistuneille kansainvälisille osaajille. Kotoutumiskoulutukseen ohjataan myös työn perässä muuttaneiden puoliset, jotta perheen kotoutuminen nopeutuu. Yhteishankintakoulutuksena voidaan hankkia tarvittaessa erilaisia kotoutumista tukevia elementtejä, kuten työelämäsuomea/-ruotsia ja työyhteisövalmennusta.

Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuutta parannetaan hankkimalla Kaakkois-Suomen TE-toimiston maahanmuuttaja-asiakkaille osaamis- ja ammattitaitokartoituksia (myös sähköisesti), jonka avulla voidaan tunnistaa nopeammin ja paremmin maahanmuuttajan kotimaassaan hankkima osaaminen. Tuetaan tutkintoon valmentavien koulutusten avulla vieraskielisten pääsyä toisen asteen opintoihin.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus tukee maahanmuuttajien alkuvaiheen neuvontapisteiden avaamista Kaakkois-Suomessa yhteistyössä alueen kuntien, kuntayhtymien ja TE-toimiston kanssa. Tavoitteena kehittää mm. ohjaus- ja neuvontapalveluiden yhdenvertaista saatavuutta kaikille maahanmuuttajaryhmille, palvelun monikanavaisuutta ja -kielisyttä, verkostomaista toteutusta. Neuvontapisteet toimivat Lappeenrannassa, Kouvolassa ja Kotkassa ja niissä asiakkaita ohjataan Ohjaamo-tyyppisesti.

TYÖ2030 Työelämän monimuotoisuudella tuloksiin -hanke tukee rekrytointikäytäntöjen kehittämistä ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin tueksi. Kotoutumiskoulutukseen luodaan nopean työllistymisen väyliä. Eri maahanmuuttajaryhmien, esim. kv-opiskelijat ja

pakolaistaustaiset, työllistymisen tukena käytetään vahvemmin myös työhönvalmennusta.

Lukuverkosto on kokoontunut Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen koordinoimana vuodesta 2019 alkaen. Verkoston tavoitteena on kouluttajien yhteen tuominen, kokemusten ja hyvien käytäntöjen jakaminen sekä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen kehittäminen alueella.

1.2 Tavoittelemme hiilineutraaliutta

1.2.1 Hiilineutraaliuden edistäminen

Tavoite: *Suomi on hiilineutraali vuonna 2035. Alueellisella ja paikallisella yhteistyöllä tuetaan siirtymistä hiilineutraalisuuteen, materiaalitehokkuuteen ja suljettuihin kiertoihin. Kehitetään joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Toimien vaikutuksina päästöt vähenevät.*

Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien hiilineutraaliutta edistetään yhteistyössä alueen keskeisten toimijoiden kanssa. HINKU-maakuntien ja HINKU-kuntien tavoitteiden toteutumista edistetään.

Osallistutaan SYKE:n hallinnoimaan, ilmastonmuutoksen hillinnän käytännön toimia edistävään CANEMURE-hankkeeseen Etelä-Karjalassa.

Edistetään biotalouden, uusiutuvan energian, energiatehokkuuden ja resurssiviisaiden ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa. Biotalouskehittämisessä hyödynnetään alueen vahvaa tutkimusta. Yrittäjien ja muiden toimijoiden bio- ja kiertotalouden osamista vahvistetaan. Ympäristönäkökulma on osa yrittäjille (ml. alkutuotanto ja metsätilat) suunnattua tiedotusta ja koulutusta.

Edistetään erityisesti eri maankäyttösektoreiden toimenpiteitä, jotka edistävät samanaikaisesti monimuotoisuutta-, vesienhoidon tavoitteiden saavuttamista ja ilmastonmuutoksen hillintää sekä toimenpiteitä, jotka edistävät hiilinielujen kasvattamista alueella.

ELY:n myöntämän rahoituksen suuntaamisessa ja uusien rahoitusohjelmien valmistelussa otetaan huomioon hiilineutraaliin talouteen siirtymisen tavoitteet.

Tavoitteena on myös ilmastonmuutoksen hillintä tienpidon ja liikennejärjestelmätön keinoin. Toteutetaan toimivia ja kestäviä liikenteen palveluita sekä parannetaan kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä.

Liikennejärjestelmätön on molemmissa maakunnissa aktiivista, ja liikennejärjestelmätön kautta pystytään vaikuttamaan kestäviin liikkumismuotoihin ja kestäviin liikenteen palveluihin yhdessä kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Tienpidossa panostetaan kierrätysmateriaalien käyttöön (tuhka, recycling-päällysteet, betonimurskeet, sivukivet). Teiden korjaamisessa käytetään kiertotaloutta edistäviä tuotteita ja työmenetelmiä aina kun se on teknisesti mahdollista ja elinkaaritehokasta. Myös pienissä käyttökohteissa pyritään tarjoamaan mahdollisuus kokeiluihin.

13.12.2020

Tavoitellaan rakentamisessa ja alueidenkäytössä pitkäikäisiä ja hiilineutraaliutta edistäviä ratkaisuja.

Hiilensidontaa edistetään myös perustamalla luonnonsuojelualueita.

Kootaan ja ylläpidetään alueellista tietoa ilmastonmuutokseen liittyen. Lisätään ilmasto-tietoisuutta Kaakkois-Suomessa ja yhteistyöverkoston kautta.

Edistetään siirtymistä hiilineutraaliuteen mm. toteuttamalla maankäyttösektorin toimenpiteitä maaperän hiilen säilyttämiseksi ja lisäämiseksi. Vaikutetaan alueen maaseutuun ja maatalouteen, vesitalouteen sekä maankäyttöä ja kaavoitusta ohjaaviin prosesseihin tulvariskien hallinnan, ilmastonmuutokseen sopeutumisen sekä maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden edistämiseksi.

Mittari: *Panostukset vähähiiliseen talouteen siirtymiseksi (sanallinen).*

Toiminnassa kiinnitetään huomiota vähähiilisyyden ja ilmastotoimien osalta alueellisen yhteistyön vahvistamiseen kansallisen hiilineutraalius 2035 -tavoitteen saavuttamiseksi. ELY-keskusten ilmastotiekartan avulla tunnistetaan toiminta-alueen tärkeimpiä ilmastokysymyksiä ja ilmastorajapintoja tehtäväkohtaisesti. Työssä hyödynnetään ELY-keskusten ilmastoasiantuntijaverkostoa sekä AVI/ELY-strategiapäälliköiden ja ohjaavien tahojen ilmastoryhmää, jotka auttavat konkretisoimaan ilmastotiekartan tavoitteita ja kehittämistä sekä tavoitteiden käytäntöön viemistä. ELY-keskuksen ilmastotyössä hyödynnetään muitakin alueellisia tietolähteitä sekä soveltuvien osin myös uusia työkaluja, esim. ilmastokestävä kaavoitus -työkalua (KILVA), SYKEN päästötietopalvelua ja skenaario-työkalua sekä maakunnallisia ilmastotiekarttoja.

Edistetään aktiivisesti vihreän siirtymän kannalta keskeisten investointien käynnistymistä alueella ja Suomen kestävä kasvun ohjelman (RRF) toimeenpanoa. Hiilineutraalisuustavoitteet otetaan huomioon Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen vetämässä metsäteollisuuden erikoistumisryhmän toiminnassa. YVA-arviointeihin sisältyy ilmastovaikutusten tarkastelu. ECOREG-seurannassa seurataan kasvihuonekaasujen päästöjen kehitystä ja tietoja hyödynnetään mm. alueidenkäytön ohjauksessa. Uusiutuvan energian ratkaisuja edistetään yhteistyössä maakunnallisten toimijoiden kanssa. Tuetaan maakuntia ja kuntia toimenpidestrategioiden valmistelussa. Vähähiilisyyteen ohjataan alueidenkäytön ja liikennejärjestelmän kehittämisessä, YVA-menettelyissä, lausunnoissa, toiminnanharjoittajien neuvonnassa sekä maakunnallisessa yhteistyössä ja rahoitustoiminnassa. ELY-keskuksen kaikkien vastuualueiden yhteinen ilmastotiimi koordinoi ilmastotoimenpiteitä. Biotalous, uusiutuvan energian, energiatehokkuuden ja resurssiviisaiden ratkaisujen käyttöä tuetaan sekä yritys- että hankerahoituksella. Yrittäjien ja toimijoiden bio- ja kiertotalouden osaamista vahvistetaan. Ympäristönäkökulma on osa yrittäjille (ml. alkutuotanto ja metsätilat) suunnattua tiedotusta ja koulutusta. Toimialojen välistä yhteistyötä edistetään mm. resurssiviisaiden kiertojen aikaansaamiseksi.

ELY-keskus seuraa toiminta-alueensa kasvihuonekaasupäästöjen kehitystä ja hiilineutraaliuden saavuttamista mm. Syken kunta- ja ELY-keskuskohtaisen päästölaskentajärjestelmän/päästötietopalvelun avulla.

1.2.2 Kiertotalouden ratkaisut

Tavoite: *Vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä.*

Edistetään kiertotalouden ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa, luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja materiaalitehokkuutta. Edistetään teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämistä peltoviljelyssä (mm. maanparannuskuidut ja kierrätyslannoitteet). Toimialojen välistä yhteistyötä edistetään resurssiviisaiden kiertojen aikaansaamiseksi.

Yrittäjien ja toimijoiden kiertotalouden osaamista vahvistetaan. Ympäristönäkökulma on osa yrittäjille (ml. alkutuotanto ja metsätilat) suunnattua tiedotusta ja koulutusta. Toimialojen välistä yhteistyötä edistetään mm. resurssiviisaiden kiertojen aikaansaamiseksi. Tuetaan Etelä-Karjalan ja Kymenlaakson maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden ja maakuntaohjelmien sisältämien kierto- ja biotalouteen ja luonnonvarojen kestäväää käyttöön liittyvien tavoitteiden saavuttamista.

Teiden korjaamisessa edistetään kiertotaloutta sallimalla asfalttirouheen käyttö Asfalttinormien salliman enimmäismäärän mukaan. Lisäksi käytetään uusiotyömenetelmiä, silloin kun se on teknisesti mahdollista. Teiden rakenteiden korjauksessa kierrätetään vanha asfaltti rakenteen osana sekoitusjyrsintä- ja stabilointimenetelmillä, tai käytetään se uuden asfaltin raaka-aineena, jolloin saavutetaan tältä osin lähes sadan prosentin kierrätysaste.

Kootaan ja ylläpidetään alueellista tietoa kiertotaloudesta ja kulutuskäyttäytymisestä (esim. ECOREG).

Biohajoavan ja muun orgaanisen jätteen kaatopaikkarakojitus ja yhdyskuntajätteen 55 %:n kierrätystavoite toteutuu.

Kiertotalouden ratkaisujen käyttöä tuetaan sekä yritys- että hankerahoituksella.

Mittari: *Yhdyskuntajätteen kierrätyksen edistäminen (sanallinen).*

Päivitetyn valtakunnallisen jätesuunnitelman toimeenpanoon kiinnitetään erityistä huomiota. Kansallisen jätelain uudistuksista tiedotetaan ja samalla niitä pannaan toimeen. Toteutetaan jätesuunnitelmien ja kansallisen muovitiekartan toimenpiteitä ja jatketaan toimijoiden välistä yhteistyötä Circwaste-hankeessa. Uuden valtakunnallisen kiertotalouden edistämishjelmaa toteutetaan ELY-keskuksessa. Perustetaan yhdessä alan toimijoiden kanssa jätelain velvoittama alueellinen yhteistyöryhmä. Tunnistetaan perinteiseen jätehuoltoon liittyvät muutostarpeet. Valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoitteista seurataan erityisesti kierrätystavoitteiden toteutumista ja tunnistetaan mahdollisia esteitä niiden toteutumiseksi. Alueellisen jätesuunnitelman tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa havaittuihin ongelmiin puututaan. Yhdyskunta- ja teollisuusjätteen kaatopaikalle sijoitettavien ja hyötykäytettävien jätteiden määrää seurataan edelleen.

1.2.3 Edistämme ilmastonmuutokseen sopeutumista

Tavoite: *Varmistetaan, että alueilla tehtävät ratkaisut ovat kestäviä muuttuvassa ilmastossa. Vaikutetaan alueen maaseutuun ja maatalouteen, vesitalouteen sekä maankäyttösektoriin liittyviin maankäyttöä ja kaavoitusta ohjaaviin prosesseihin tulvariskien hallinnan, maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden sekä maaperän hiilensidonnan edistämiseksi.*

Varaudutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin kaikilla vastuualueilla.

Yhdyskuntarakennetta ohjataan sopeutumaan ilmastonmuutokseen. Samalla edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä.

Osana tulvariskien hallinnan suunnittelua lisätään yritysten, yhteisöjen ja kansalaisten tulvatietoisuutta. Varmistetaan, että sidosryhmät ottavat toiminnassa huomioon pitkäjänteisesti muuttuvan ilmaston aiheuttaman tulvariskien lisääntymisen. Tulvariskien hallinnan suunnittelun kohteena ovat erityisesti Kymijoen ja itäisen Suomenlahden rannikon (Kotka, Hamina) merkittävät tulvariskialueet sekä suomalais-venäläiseen rajavesistöyhteistyöhön liittyen Saimaa ja Vuoksi.

Alueidenkäytön ohjauksessa huolehditaan, että hulevesien hallinta otetaan huomioon maankäytössä ja rakentamisessa.

Viheralueverkostojen ja suojelualueverkostojen lisäämisellä ja kytkeyttämisellä edistetään lajiston ja luontotyyppien säilymistä muuttuvassa ilmastossa.

Varmistetaan vesienhoidon toimenpiteiden toteutus siten, että vesien tilatavoitteet saavutetaan ilmastonmuutoksen vaikutuksista huolimatta.

Tienpidossa sopeudutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin panostamalla etenkin sorateiden hoitoa ympäri vuoden sekä parantamalla teiden kuivatusta, jotta lisääntyvät sateet ja talvikauden kelirikko eivät merkittävästi haittaisi alemman tieverkon liikennöitävyyttä. Ilmastonmuutos voi lisääntyvien sateiden lisäksi aiheuttaa pitkiä kuivuusjaksoja, jolloin muun muassa sorateiden pölyävyys lisääntyy ja niiden muokattavuus vaikeutuu.

Neuvonnan ja koulutusten avulla tavoitellaan uuden ohjelmakauden maatalouden ympäristötoimenpiteiden mahdollisimman laajaa käyttöönottoa. Edistetään maa- ja metsätalouden sopeutumista ilmastonmuutokseen rahoittamalla tutkimus- ja kehittämishankkeita.

Hyödynnetään Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman verkostoa ja painotuksia.

1.2.4 Luonnon monimuotoisuus ja vesien tila

Tavoite: *Luonnon monimuotoisuus vahvistuu toteuttamalla METSO-ohjelmaa sekä käynnistämällä elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelman mukaisia kunnostus- ja hoitohankkeita. Tehostetaan vieraslajien torjuntaa ja seurantaa toteuttamalla haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmia.*

13.12.2020

Toteutetaan Helmi-elinympäristöohjelmaa, jonka tarkoituksena on vahvistaa luonnon monimuotoisuutta ohjelman valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti.

METSO-ohjelman toteutuksessa painotetaan kohteiden vaikuttavuutta, keskinäistä kytkeytyvyyttä ja yhteyttä Fennoskandian vihreään vyöhykkeeseen. Painopisteinä pidetään edelleen reheviä metsiä ja puustoisia soita. METSO-viestintää tehostetaan resurssien sallimissa puitteissa. Soidensuojelun täydennysohjelman ehdotusta toteutetaan.

Jatketaan jo aloitettuja ja käynnistetään uusia elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelman mukaisia kunnostus- ja hoitohankkeita arvokkailla, heikentyneillä luontokohteilla kuten lintukosteikoilla, perinnebiotoopeilla ja soilla sekä muissa uhanalaisten lajien elinympäristöissä.

Osallistutaan vieraslajien hallintaan osana valtakunnallista koordinaatiota.

Sopimuskaudella 2020–2023 toteutetaan mm. väylänpidon toimin vieraslajien torjuntaa.

Edistetään maa- ja metsätalouden luonnon monimuotoisuutta.

Vahvistetaan ELY-keskuksen asiantuntijuutta maatalouden ympäristönsuojelussa. Neuvonnan ja koulutusten avulla tavoitellaan uuden ohjelmakauden maatalouden ympäristötoimenpiteiden mahdollisimman laajaa käyttöönottoa. Edistetään maa- ja metsätalouden luonnon monimuotoisuutta myös rahoittamalla kehittämishankkeita. Hyödynnetään Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman verkostoa ja painotuksia.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Luonnonsuojelualueiden toteutus (ha)	720	700	700	700

Mittari: *Luontotyyppien ja lajisuojelun edistäminen (sanallinen).*

Helmi-ohjelman mukaisia vireille tulevia ja käynnissä olevia kunnostushankkeita 20 kpl. Uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen hoitotoimet 5 kpl, rajauspäätökset 2 kpl ja lajistoinventoinnit 10 kpl.

Tavoite: *Vesien tila paranee edistämällä vesien- ja merenhoidon suunnitelmien, niiden toimenpiteohjelmien ja vesiensuojelun tehostamisohjelman toteutusta. Vesien ja meren hyvän tilan saavuttamiseksi edistetään maa- ja metsätalouden vesiensuojelua, rakennettujen vesien monimuotoisuutta sekä vesihuollon riskien hallintaa. Sovitetaan yhteen vesistö-*

jen käytön, hoidon ja suojelun muuttuvat tarpeet mukaan lukien vaelluskalojen elinkierron elvyttäminen, metsien ja peltöjen vesitalous ja tulvasuojelu sekä riskien hallinta muuttuvassa ilmastossa.

Kaakkois-Suomessa on monipuoliset vesivarat, jotka antavat leimansa alueen molemmille maakunnille. Esimerkkinä tärkeistä vesistä ovat Saimaa, Hiitolanjoki, Kymijoki, Suomenlahti ja Salpausselkien pohjavesivarat. Vedet ovat tärkeä vetovoimatekijä alueelle. Kaakkois-Suomen vesistöjen merkittävimpiä ongelmia ovat vesistöjen rehevöityminen, jokivesistöjen rakenteellinen muuttuneisuus, eräiden vesistöjen pilaantuneet sedimentit sekä yhdyskuntarakenteen sijoittumisesta johtuvat riskit pohjavesille. Vesienhoitosuunnitelmissa ja toimenpideohjelmassa on esitetty keinot, joilla hyvässä ja erinomaisessa tilassa olevien vesien tila säilytetään ja huonommassa tilassa olevien vesien tila nostetaan hyväksi. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää laajaa sidosryhmäyhteistyötä ja eri tahojen sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin

Mittari: *Itämeren ja vesien hyvä tila (sanallinen).*

Jatketaan vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toteutusta vuonna 2021 hyväksytyjen suunnitelmien mukaisesti vesienhoidon tehostamisohjelmaa hyödyntäen. Alueellisesti vesiensuojelun ja -hoidon tarvetta on erityisesti Suomenlahden ja eteläisen Saimaan sekä herkkien erinomaisessa tilassa olevien latvavesien sekä rajavesistöjen valuma-alueilla. Pääpaino toimenpiteissä on maa- ja metsätalouden vesiensuojelun toimenpiteiden kohdentamisessa ja tehostamisessa, mutta myös teollisuutta ja yhdyskuntien jätevesilaitoksia ohjataan jatkuvaan vesiensuojelun parantamiseen. ELY-keskus toimii aktiivisesti peltoalueiden kipsikäsitteilyn toteuttamiseksi Kaakkois-Suomen vesiensuojelussa. ELY-keskus toimii aktiivisesti Lappeenrannan seudun jätevesiratkaisun löytämiseksi. Edistetään pohjavesien suojelusuunnitelmien laatimista.

Toteutetaan vesien seurantaohjelmien päivittäminen sekä osallistutaan seurannan valtakunnalliseen kilpailutukseen ja jatkuvatoimisten vedenlaatuasemien perustamiseen. Käynnissä olevien pinta- ja pohjavesiseurantojen osalta varmistetaan, että ulkoistetussa näytteenotossa ja analytiikassa palveluntuottaja toteuttaa ELY-keskuksen toimittamaa seurantaohjelmaa ja palvelusopimuksen mukaista laatujärjestelmää palvelunkuvauksen edellyttämällä tavalla.

Vahvistetaan ELY-keskuksen asiantuntijuutta maatalouden vesiensuojelussa. Neuvonnan ja koulutusten avulla tavoitellaan uuden ohjelmakauden maatalouden ympäristötoimenpiteiden mahdollisimman laajaa käyttöönottoa. Edistetään vesistöjen tilan parantamista myös rahoittamalla kehittämishankkeita. Kärkikohteina ovat Saimaa, Kymijoki ja itäinen Suomenlahti. Lisätään yrittäjien ja asukkaiden ympäristötietoisuutta tiedotuksella ja koulutuksella. Hyödynnetään Järvi-Suomen maaseudun ympäristö- ja ilmasto-ohjelman verkostoa ja painotuksia.

Mittari: *Vesistökuunnostusten edistäminen (kpl/kpl) (sanallinen).*

Edistetään vuoteen 2027 ulottuvien vesien- ja merenhoidon suunnitelmien, niiden toimenpideohjelmien toteutusta ja vesiensuojelun tehostamisohjelman toteutusta. Vesistökuunnostusten edistämiseen lisätään resursseja YM:n erillismäärärahalta. Tavoitteena on

saada käynnistymään enemmän kunnostushankkeita ja verkostomaista toimintaa. Vuosittain käynnistyy 8 uutta kunnostushanketta ja päättyy 8 kunnostushanketta (8/8) sellaisissa vesistöissä, jotka eivät ole hyvässä ekologisessa tilassa.

1.2.5 Kestävä kaupunkikehitys

Tavoite: *Tuetaan kestävästä kaupunkikehitystä. Kaupunkiseutujen kestävyys ja elinympäristön laatu paranevat. Kehitys kaupunkiseutujen ja maaseudun välillä on toisiaan tukevaa ja vuorovaikutteista. Kestävä alue- ja yhdyskuntakehitys ja kehittyvät liikennepalvelut ja toimivat yhteydet edistävät ihmisten arjen sujuvuutta ja elinkeinojen toimintaedellytyksiä ja mahdollistavat eri alueiden vahvuuksien ja voimavarojen hyödyntämistä kaikkialla maassa/erityyppisillä alueilla.*

Paikallisten talousalueiden ja yhdyskuntarakenteen kehitystä edistetään siten, että ilmastomuutos otetaan huomioon ja toiminta alueella on kestävä kehityksen mukaista.

Varmistetaan, että aluerakenteen ja kaupunkiseutujen maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Joukkoliikennettä, kävelyä ja pyöräilyä edistetään yhdessä kuntien kanssa.

Elinkeinoelämän tarpeet turvataan alueidenkäytön suunnittelussa.

Kaupunkiseutujen, taajamien ja maaseutujen muodostamaa aluerakennetta kehitetään siihen suuntaan, että niistä muodostuu tasapainoinen, vuorovaikutteinen ja toisiaan tukeva kokonaisuus.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä tukeva taajamarakenne (vähintään 20as/ha alueella asuvan väestön osuus koko kaupunkiseudun väestöstä (%)) (TA)	45,0	45,0	45,0	45,0

TA= tavoite sisältyy valtion talousarvioon

Mittari a): *Alueiden kehittämisen painopisteet (sanallinen).*

Toiminnan keskiössä on talousalueiden toimivuuden kehittäminen sekä asuin- ja luontoympäristöjen laadun parantaminen. Energiatohokkuus, ilmastolliset näkökulmat, kierto-talous ja uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen huomioidaan kaikilla suunnittelutasoilla. ELY-keskus ja TE-palvelut tukevat omilla välineillään valtion ja Lappeenrannan kaupungin sopimuksellisuutta ekosysteemien kehittämisessä.

Väylänpidossa painotetaan liikenneinfran toimivuutta, hyviä satamayhteyksiä sekä rajanylitysväylien sujuvuutta. Ne ovat keskeisiä aluekehityksen elementtejä ja niillä on myös valtakunnallisia taloudellisia vaikutuksia.

Mittari b): *Alueidenkäytön edistämisen painopisteet (sanallinen).*

Kuntien kehittämiskeskusteluissa käsitellään laaja-alaisesti kuntien toimintaa ja kehittämiseen liittyviä asioita. Ratkaisuja haetaan MRL:n pohjalta. Yleis- ja asemakaavoitusta edistäessään ELY painottaa kaavojen selkeää tavoiteasettelua, VATtien toteutumista, riittäviä selvityksiä, laadukasta suunnittelua ja vuorovaikutusta. Edistämisen keskiössä on talousalueiden ja toimintaympäristöjen kestävä kehittäminen. Energiatietoisuus, ilmastolliset näkökulmat, kiertotalous ja uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen huomioidaan kaikilla suunnittelutasoilla. Rajanylitysväylien, liikenneinfra ja satamien toimintaedellytykset edellyttävät Kaakkois-Suomessa erityistä huomiota ja toimivuuden kehittämistä. ELY osallistuu molemmissa maakunnissa vireillä olevaan maakuntakaavoitukseen alueellisena asiantuntijana.

1.3 ELY-keskuksen aluekohtainen strateginen tavoite

Strategisten tulostavoitteiden lisäksi ELY-keskus toteuttaa aluekohtaisia strategisia tavoitteita olemassa olevien määrärahojen puitteissa. Kaikki ELY-keskuksen tulostavoitteet perustuvat hallitusohjelmaan, AVI-ELY-strategia-asiakirjaan, eri hallinnonalojen strategioihin, EU-osarahoitteisiin ohjelmiin ja suunnitelmiin sekä ottavat huomioon hallituksen aluekehittämispäätöksen ja maakuntaohjelmien linjaukset.

2 Toiminnallinen tuloksellisuus

2.1 Asiakkuudet, digitalisaatio ja yhteiset toimintatavat

Tavoite: *ELY-keskukset sitoutuvat aktiivisesti toimintansa uudistamiseen ja ottavat järjestelmät käyttöön, kehittävät osaamistaan, hyödyntävät tietoa päätöksenteossa ja toimintansa kehittämisessä. ELY-keskuksen kehittämisen painopisteiden ja toiminnan osalta toteutetaan säännöllisesti CAF-arviointi. ELY-keskus viestii palveluistaan ja toiminnastaan laadukkaasti, oikea-aikaisesti ja ymmärrettävästi osallistuen aktiivisesti yhteiskunnalliseen vuoropuheluun.*

Syksyllä 2020 toteutetun CAF-arvioinnin perusteella määritettyjä toimenpiteitä viedään käytäntöön.

ELY osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja kannustaa asiantuntijoita aktiiviseen viestintään monipuolisilla keinoin. Kaakkois-Suomen ELY-keskus laatii viestintäsuunnitelman ELYjen yhteisen viestintästrategian pohjalta.

13.12.2020

Edistetään sähköistä asiointia ja kehitetään digitaalista palveluprosessia. Palvelujen saatavuuden parantamiseksi edistetään investointeja tietoliikenneyhteyksien sekä nopeisiin yhteyksiin perustuvien sähköisten palvelujen kehittämistä.

Yrityspalvelujen CRM otetaan täysimääräisesti käyttöön.

ELYjen asiakkuusstrategiaa uudistettaessa korostetaan ELYn vastuualueiden yhteistyötä ja otetaan huomioon yhdenmukaiset käytännöt ELYjen kesken.

Tavoite: *ELY-keskuksen palvelut ja palveluprosessit ovat tehokkaita, helposti saavutettavissa, asiakastarpeet huomioivia ja asiakkaiden yhdenvertaisuudesta huolehditaan. ELY-keskusten asiakkuusstrategian toimeenpanoon sitoudutaan. Palveluiden laatua arvioidaan toimialaohjauksessa. Lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä. Edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta. Saumattomat palveluprosessit mahdollistavat yritystoimintaa ja tukevat uuden yritystoiminnan syntymistä.*

Parannetaan asiakaspalvelua pitämällä asiakkaiden kannalta keskeiset tietovarannot ajan tasalla ja huolehtimalla ajantasaisesta viestinnästä.

Selkeytetään verkkosivuja saavutettavuuden asettamat vaatimukset huomioiden sekä selvitetään ELY-chatin kehittämistä yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa.

Huolehditaan ELYn yhteystietojen riittävästä saavutettavuudesta erityisesti poikkeukselliset tilanteet huomioiden.

Ilmastovaikutukset otetaan huomioon omissa hankinnoissa ja toiminnassa.

Asiantuntija- ja yhteistyöverkostoja kehitetään myös osana asiantuntijoiden työtä. Yrityspalveluja tuotetaan ja kehitetään yhteistyössä seudullisten yrityspalvelujen verkoston kanssa, lisäksi liikkeellä on maakunnista maailmalle -yrityspalvelupilotti.

Sähköisestä asioinnista viestitään positiivisesti eri yhteyksissä sekä yrityksille että muille toimijoille. Viestintä- ja muut neuvontahankkeet tukevat sähköisen asiointin vakiintumista. Rahoitetaan valokuituhankkeita.

Tavoite: *ELY-keskukset edistävät osaltaan uuden teknologian hyödyntämistä joustavan ja paikkariippumattoman työskentelyn mahdollistamiseksi.*

Edistetään paikkariippumatonta ja monipaikkaista työtä sekä otetaan käyttöön laajasti eri sähköiset alustat ja ohjelmat.

Ympäristölupien valvonnassa hyödynnetään koronaepidemian aikana käyttöön otettuja uusia toimintatapoja määräaikaistarkastusten toteuttamisessa etä- ja läsnätarkastusten yhdistelmänä.

13.12.2020

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
ELY-keskusten sidosryhmien kokonaistyytyväisyys (TA)	> 4	> 4	> 4	>4
ELY-keskuksen asiakaspalvelutyytyväisyys (kokonaistulos) (TA)	> 4	> 4	> 4	>4

TA= tavoite sisältyy valtion talousarvioon

Mittari: *Innovatiiviset julkiset hankinnat (sanallinen).*

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen E-vastualueen työllisyyden, yrittäjyyden ja osaamisen palvelut -yksikkö kehittää systemaattisesti hankintaprosessia ja hankintojen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä käyttää työvoima- ja yrityspalvelujen hankinnassa monipuolisia hankintamenetelmiä, jotka on mietitty hankittavaa palvelua ajatellen. Kehittämistyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä Kaakkois-Suomen TE-toimiston kanssa. Kehittämisessä huomioidaan sidosryhmiltä tullut palaute ja kehitysehdotukset.

Momentin 32.30.51 määrärahan hankintojen osalta vaatimuksena on ollut jo syksystä 2020 alkaen palveluntuottajien pohdinta ilmastonmuutoksen hillitsemisestä koulutuksissa ja valmennuksissa. Palveluntuottajan tarjous hylätään, mikäli palveluntuottaja ei ole tarkastellut asiaa ja laatinut siitä erillistä tarjouksen yhteyteen liitettävää asiakirjaa. Kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen hillitseminen ohella erityistä huomiota on kiinnitetty datatalouteen ja sen hyödyntämiseen osana digitaalisia ratkaisuja. Data-analyysin (Gofore, Vainu, Power BI) avulla voidaan tuottaa paremmin kohdennettuja palveluita sekä havaita palvelutarpeita. Datataloutta voidaan hyödyntää niin koulutusten ja valmennusten sisällöissä (osana hankinnan sisältövaatimuksia) kuin yhtenä työkaluna hankintojen suunnittelun apuna.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus tavoittelee, että hallituskauden loppuun mennessä 10 % hankinnoista on innovatiivisia hankintoja. Osana koko ELY-keskuksen hankintojen kehittämistä käynnistetään keskustelu innovatiivista hankinnoista ja niiden painoarvosta eri vastualueiden kanssa.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus yhdessä Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa kehittää valtakunnallisesti E-vastualueen työvoima-, osaamis- ja yrityspalvelujen hankintaprosessia, sähköisen hankehallintajärjestelmän käyttöönottoa ja hankintaosaamista Hankinnat haltuun -projektissa. Projekti osallistuu myös E-L-Y-vastualueiden yhteisen hankintatyökalun kehittämiseen. Kehittämistyötä tehdään yhdessä KEHAN sekä ohjaavien ministeriöiden kanssa. Valtakunnallisen hankkeen avulla myös kuntakokeiluista saatuja havaintoja hyödynnetään kehittämistyössä ja samalla ennakoidaan myös tulevia TE2024-tarpeita mahdollisuuksien mukaan.

13.12.2020

Teiden hoidon urakoinnissa otetaan käyttöön uusi hoidonjohtourakkamalli, kun vanha alueurakka on päätynyt. Uuden urakkamallin tavoitteena on lisätä urakoitsijan ja ELYn yhteistyötä sekä alihankintaketjujen läpinäkyvyyttä.

Tavoite: *Vahvistetaan alueellista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä ja osaamisverkostoja, lisätään sähköistä asiointia ja hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia toiminnan ja asiakaslähtöisen asiointin kehittämiseen. Parannetaan asiakaspalvelua pitämällä asiakkaiden kannalta keskeiset tietovarannot ajan tasalla ja huolehtimalla ajantasaisesta viestinnästä.*

ELY-keskuksen vahvistunutta roolia suomalais-venäläisessä rajavesistöyhteistyössä ja siihen liittyvissä verkostoissa hyödynnetään laajasti vesistöjen tilan parantamisessa ja vesistöjen kestävässä hyödyntämisessä.

Edistetään kansainvälistä yhteistyötä väyläverkon kehittämisessä. Se luo edellytyksiä kansalaisten sujuvalle ja turvalliselle liikkumiselle molemmin puolin valtakunnan rajaa.

Uudistettujen www-sivujen sisällön ajanmukaisuudesta huolehditaan yhdessä. Käytetään aktiivisesti myös erilaisia sosiaalisen median kanavia ELY-keskuksen toiminnasta viestimiseen. Panostetaan ELY-keskuksen tunnettuuden ja toiminnan vaikuttavuuden viestimiseen kansalaisille ja yrityksille.

Tavoite: *ELY-keskuksille, TE-toimistoille ja KEHA-keskukselle on käynnistetty yhteisen digikehitysohjelman toteutus KEHA-keskuksen koordinoimana. Osana Digikehitysohjelmasta panostetaan virastokokonaisuuden digikyvykkyyden nostamiseen, siirrytään palvelukohdaisesta/vastuualuekohtaisesta kehittämisestä toimijoiden yhteentoimiviin asiakaslähtöisiin palveluihin – kokonaistavoitteena on siirtyä eGovernment -tasolta Digital Government -tasolle vuoteen 2025 mennessä.*

ELY-keskukset sitoutuvat osallistumaan KEHA-keskuksen koordinoiman digikehitysohjelman yhteiseen kehittämiseen ja palvelujen digitalisaatioon. Osallistutaan aktiivisesti digikehitystyöhön.

Vuonna 2022 toteutetaan digikyvykkyyden ulkoinen asiantuntija-arviointi ja ELY-keskusten yhteisen tuloksen tavoitteeksi on asetettu > 3,1 (asteikko 1–5).

Valvonnoista huolehditaan täysimääräisesti.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Maatalouden ja elintarviketurvallisuuden valvontasuunnitelmien toteuttaminen täysimääräisesti, %	100	100	100	100

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Ympäristövalvonnan valvontasuunnitelmiin sisältyvän YSL:n mukaisen valvontaohjelman toteutuminen (%)	100	100	100	100

Mittari: Tietoturvan taso (sanallinen).

Kaakkois-Suomen ELY-keskus on tiedonhallintalain mukainen tiedonhallintayksikkö, joka noudattaa yhteistä ELY/TET/KEHA-tiedonhallintamallia sekä osallistuu tiedonhallintamallin kehittämiseen ja ylläpitoon siihen asetettujen yhteistyöryhmien kautta.

Varmistetaan, että tietoturvan perustason ylläpitämiseen vaadittavat toimenpiteet tehdään ja dokumentoidaan. Maksajavirastotoiminnan osalta noudatetaan ISO/IEC 27001 -standardin edellyttämiä tietoturvavaatimuksia. Tiedonhallintalain vaatimukset saavutetaan tulossopimuskautena. ELY-keskus sitoutuu jatkuvaan tietoturvatyöhön ja tietoturvaa kehitetään yhteistyössä KEHA-keskuksen kanssa. Riskienhallintapolitiikka on laadittu ja riskienhallinnan arviointia kehitetään. Mahdollisten jatkuvuussuunnitelmien laadinnassa huomioidaan myös tietoturvavaatimukset.

ELY-keskus sitoutuu arvioimaan lakisäätteisten palvelujensa osalta erilaisten riskien vaikutukset toiminnalleen ja palvelutuotannolle ja laatimaan suunnitelman, millä menettelyllä kriittisten palvelujen tuotantoa voidaan häiriötilanteessa jatkaa.

3 Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Tavoite: ELY-keskusta johdetaan määrätietoisesti ja hyvää henkilöstöpolitiikkaa noudattaen. ELY-keskukset panostavat henkilöstön työhyvinvoinnin edistämiseen. Osaamisen varmistamisessa ja osaamisen kehittämisessä huomioidaan myös muuttuvat asiakastarpeet.

Tavoitteena on henkilöstön osaamisen varmistaminen ja kehittäminen. Suhtaudutaan kannustavasti omaehtoiseen opiskeluun ja kehittymiseen sekä osaamisen jakamiseen. Hyödynnetään eOppivaa sekä mahdollisuuksia verkostoissa tapahtuvaan oppimiseen.

ELY-keskuksen brändiä kehitetään sekä edistetään ELYn tunnettuutta ja houkuttelevuutta työpaikkana.

Mittari	2022 Tavoite	2023 Alustava tavoite	2024 Alustava tavoite	2025 Alustava tavoite
Henkilöstöbarometrin tyytyväisyysindeksi (TA)	>3,6	>3,6	>3,6	>3,6

TA= tavoite sisältyy valtion talousarvioon

4 Erikoistumis- ja keskitetyt tehtävät

1. Maanteiden kunnossapidon ja rakentamisen hankinta Kaakkois-Suomen, Uudenmaan ja Hämeen ELY-keskusten toimialueilla.
2. Metsäteollisuuden ja siihen liittyvän kemianteollisuuden ympäristökysymyksiä koskevat asiantuntijatehtävät.
3. Kemikaalilain mukaisten valvontakysymysten asiantuntijatehtävät.
4. Kansainvälisten jätteenkuljettajien rekisteröintiin liittyvät tehtävät (esitys uudesta keskitetystä tehtävästä)
5. Tulvariskien hallinta Kymijoen ja Vuoksen vesistöalueilla.
6. Päijänteen ja sen alapuolisen Kymijoen säännöstelytehtävät.
7. Saimaan ja Vuoksen juoksutustehtävät.
8. Suomen ja Venäjän väliseen rajavesistöjä koskevaan sopimukseen liittyvät tehtävät.

Tehtävistä on laadittu erilliset muistiot tai tavoitekortit.

5 Voimassaolo ja seuranta

Tulossopimuksessa asetettuja strategisten tulostavoitteiden toteutumista seurataan poikkihallinnollisessa yhteistyössä ja osana kunkin hallinnonalan toimialaohjauksen menettelyjä. Tulostavoiteasiakirjassa tavoitteet asetetaan neljälle vuodelle. Tulostavoitteista sovitaan vuodelle 2022 sitovasti. Vuosien 2023–2025 tavoitteista sovitaan alustavasti. Tulostavoiteasiakirjan budjettivuoden tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan tilinpäätöksessä ja siihen kuuluvassa toimintakertomuksessa.

5.1 Liite

ELY-keskusten toimintamenomäärärahaajako.

13.12.2020

6 Allekirjoitukset

Hyväksymme osaltamme vuoden 2022 tavoitteet. Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö

Marja-Riitta Pihlman, ylijohdaja

Maa- ja metsätalousministeriö

Jaana Husu-Kallio, kansliapäällikkö

Ruokavirasto

Antti-Jussi Oikarinen, pääjohtaja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Anita Lehikoinen, kansliapäällikkö

Ympäristöministeriö

Juhani Damski kansliapäällikkö

Väylävirasto

Kari Wihlman, pääjohtaja

Väylävirasto

Mirja Noukka, toimialajohtaja

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

Leena Gunnar, ylijohdaja

13.12.2020

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

Satu Mäkelä, johtaja

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

Kari Halme, johtaja

ELY-KESKUS	Jako 2021 (pl. kertaluonteiset, matkat, muut menot, virkistys)	Matkat, muut menot ja virkistys	Palkkausten tarkistus	Kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistäminen	Metsitys-tukeen liittyvät tehtävät	Öljylämmityksestä luopumis-avustusten käsittely	POMA hankinta-resurssit	Muut muutokset	MÄÄRÄRAHA YHTEENSÄ
Uusimaa	13 456 500	469 150	99 000	261 000	0	0	381 400	515 800	15 182 850
Varsinais-Suomi	12 407 100	689 150	91 200	78 300	243 600	0	171 700	115 000	13 796 050
Satakunta	2 244 100	116 400	16 500	52 200	0	0	63 700	0	2 492 900
Häme	5 962 200	207 050	43 800	52 200	0	0	118 500	-10 000	6 373 750
Pirkanmaa	6 578 900	374 300	48 400	78 300	0	552 300	147 800	166 000	7 946 000
Kaakkois-Suomi	8 760 100	419 050	64 400	78 300	0	0	137 400	0	9 459 250
Etelä-Savo	4 569 000	195 050	33 600	26 100	0	0	52 000	245 000	5 120 750
Pohjois-Savo	7 509 100	401 650	55 200	52 200	0	0	108 900	0	8 127 050
Pohjois-Karjala	3 938 500	160 500	29 000	26 100	60 900	0	57 800	0	4 272 800
Keski-Suomi	9 337 900	368 800	68 700	52 200	243 600	0	106 100	0	10 177 300
Etelä-Pohjanmaa	9 953 600	514 750	73 200	52 200	0	0	63 000	0	10 656 750
Pohjanmaa	3 129 300	171 600	23 000	52 200	0	0	80 700	0	3 456 800
Pohjois-Pohjanmaa	9 050 700	441 600	66 600	78 300	243 500	0	132 900	79 000	10 092 600
Kainuu	3 613 400	186 000	26 600	52 200	0	0	38 100	0	3 916 300
Lappi	9 111 700	492 350	67 000	52 200	0	0	80 000	25 000	9 828 250
KEHA oma toiminta	24 035 400	900 800	176 800	0	0	639 910	0	376 000	26 128 910
KEHA/ELY-keskusten yhteiset menot	36 120 368	0	0	156 000	118 400	178 100	260 000	159 200	36 992 068
TE-ASPA	5 036 600	0	37 000	0	0	0	0	0	5 073 600
YHTEENSÄ	174 814 468	6 108 200	1 020 000	1 200 000	910 000	1 370 310	2 000 000	1 671 000	189 093 978